

Сяргей Законнікаў

***Пакуль жыве мая
бяроза***

ВЕРШЫ І ПАЭМА

Мінск
«Мастацкая літаратура»
1981 г.

I

ЖЫТА СПЯВАЕ

ПАКУЛЬ ЖЫВЕ МАЯ БЯРОЗА

Пакуль жыве мая бяроза
Бунтуе полымя ў крыві
І не збіваюцца на прозу
Святой любові салаўі.

Наскрозь
жыцця густую крону
Пранізвае іх звонкі свіст.
На дол спалохана-здзіўлена
Ляціць яшчэ зялёны ліст.

Я сам — мурожная палянка,
Дзе,
чыста ўмыўшыся расой,
Стаіць бялянчэ-славянка
З шаўковай русаю касой.

Душа, асветленая промнем
Яе глыбіннае красы,
Не стоміцца заўсёдна помніць,
Адкуль пайшоў

і чый я сын.
На пуцявіне чалавечай
Зямны
прымаю ўдзячна лёс.
Не вечны мы
пад Шляхам Млечным,
Ды вечнае
святло бяроз.

Яно ліецца апантана
Над скрыжаваннямі трывог,
Каб і наступнік наш нязнаны
Яго ў сабе навек збярог.

Жыві, бяроза!..
Светлым бодем,
Шчымлівай радасцю звіні...
На гэтым свеце
нас з табою
Адны
трымаюць карані.

РЭЧКА ДЗІВА

Зямля, што нарадзіла,
Заўжды шчадрэй на сонца...
Паруе рэчка Дзіва,
Як малако ў даёнцы.

Што дзіўнага, здаецца,
У ёй, змялелай, вузкай?..
З маім злілося сэрцам
Яе жывое вусце.

І мне так пільна трэба
Пасля шляхоў далёкіх
Над вірам стаць,
што ў неба
Глядзіць глыбокім вокам...

Зялёны дзень вяслуё,
Сплываюць аблачыны...

Я не ваду цалую,
А светлы твар Айчыны.

Гары нязгаснай свечкай,
Бяроза каля дому...
Маёй любові рэчку
Не перайсці нікому.

СПЯВАЕ ЖЫТА

Максіму Танку

І сонцу,
і ветру адкрыта
Палёў беларускіх душа.
Спявае высокае жыта,
Кальша знаёмы бальшак.

Падхоплены песеннай пльнню,
Ля ўзмежка,
нібы матылёк,
На тонкай дрыготкай сцябліне
Плыве трапяткі васілёк.

Б'е спёкай,
Як ласкай, у грудзі.
Гарну да шчакі каласы,
І чуоцца ў сонечным гудзе
Мне продкаў жывых галасы:

«Нідзе ты не знойдзеш спакою,
Усё без яе — тло і дым,
І толькі з бацькоўскай зямлёю
Ты будзеш заўжды маладым».

Той песняй,
кожнага новай,
Як хваляй,
мяне ахіне...
Айчыны жытнёвае слова,
Звініць у густой збажыне.

БАЦЬКАЎШЧЫНА

Мой любы край,
не дакарай,
Што славіць зноў бяруся...
Калі і ёсць на свеце рай,
Дык ён —
на Беларусі!

Прайдзі па ёй
і ўсё збяры,
Пачуй душой адкрытай...
Тут голас вечнасці
бары
Нясуць зямлі з блакіту.

Тут чорныя вайны сляды
Рукой рабочай сцёрты,
Каб маладыя гарады
Стаялі вольна, цвёрда.

Тут загучаў на новы лад
Паэта заклік вешчы —
Гушкае космас арлянят,
Купалы чуе вершы...

Відаць,
няма бальчэй пакут,
Чым шкадаваць да скону,
Што не вярнуцца ў матчын кут,
Хоць позна,
ды з паклонам...

І я павандраваць люблю,
Каб потым
днём спаткання
Абняць наўсцяж
сваю зямлю,
Як крыламі,
рукамі.

Жабрацкі лёс
 мяне міне...
Задыханы ад шляху,
Засну я
 ў роднай баразне
Непераможным птахам...

ЗЯЛЁНАЯ ПАРА

Пупышкі адамкнула зноў
Вясна,
 нібы замкі,—
На волю ірвануліся
Пяшчотныя лісткі.

Падмігваюць гарэзнікі
Абуджанай траве,
Над белізной бярэзніку
Зялёны дым плыве.

Чакае сіла выхаду
З пластоў кары зямной —
Вось поле смачна дыхае
Спацэлай баразной.

Птушыны люд не выракся
Бацькоўскае раллі —
Гармідар шчыры выраю
Званчэе у галлі.

І воблака над гонямі
Ляціць,
 як перына...
Душа праменнем сонечным
Прасвечана да дна.

ПОКЛІЧ ВЯСНЫ

Вясна ў палях
здымае жвава
З плячэй снягоў цяжкі кажух.
Маю сасновую дзяржаву
Запаланіў жывіцы дух.

Травы бліскучыя іголки
Дзірван прашылі навывёт.
Прачнудзіся шчырухі-пчолкі,
Лятуць сабе па вербны мёд.

З усмешкай
сейбіт на далоні
Узважыў зерня мудры плён.
Лямех засумаваў
па гонях,
Па цеплыні лагодных дзён.

Вясна,
вясна на Беларусі.
Так б'е
у сэрцы
кроў рыўком,
Што сам,
здаецца,
узнімуся
У неба раннім жаўруком,
Каб абляцець абсяг знаёмы,
А як прытоміцца крыло,
На дол упасці каля дому,
Які чаромхай замяло.

ДЗЕСЯЦІКЛАСНІЦЫ

Пад кронамі купчастымі
Ляжыць ружовы снег...
Сцяжынкай пакручастаю
Прабег раптоўна смех.

Ідуць дзесяцікласніцы
З апошняга званка,
Лагодзіць твары ласкаю
Духмянасць свежака.

Мяцеліцы пялёсткавай
Шчымлівы халадок
Прымае ў сэрца з лёгкасцю
Семнаццаты гадок.

Ён верыць —
хутка спраўдзіцца
Надзей усіх прагноз
З нязначнаю папраўкаю
На час і ўласны лёс.

Іх хвалю запаветную
Страмчэй,
жыццё,
ўзнімай!
Шуміць зялёным: ветразем
Над светам добры май.

На незнаёмым беразе
Прыстануць іх чаўны...

Зямля ў сукенцы беленькай
Бяжыць на выпускны.

ВЯЗЫНКА

Каб словам акрыяць,
душой параіцца
З высокай праўдай,
праз гады жывой,
Прыходзім мы сюды
нясмелай раніцай
І сцішанай вячэрняю парой.
Сюды,
дзе развінае крылы бусел
І ахінае імі
свой куток,
Дзе молада
пад сэрцам Беларусі
Дум песняра
струменіцца выток.

Яго імя
не вырваць з нашых сэрцаў
Ні часу,
ні нягодам,
ні бядзе.
Паэта слова
вечна на паверцы,
Яно наперад
наш народ вядзе.

Вітанне сонцу,
што між хмар віруе,
Гаям,
траве;
падлётку-жаўруку...
Зямля Купалы,
я цябе цалую,
Як матчыну шурпатую руку.

СЛУХАЮ

Памяці Р. Р. Шырмы

Еднасці лепшай не знойдзеца, мусіць,—
Слова з мелодыяй, як спарышы.
Слухаю песні маёй Беларусі —
Скарб неўміручай народнай душы.

Рэха стагоддзяў
у сэрцы ўваскрэсне
І развярэдзіць зямную тугу...
Толькі падобны
на вечныя песні
Верш напісаць я ніяк не змагу.

САЛАЎІНАЯ СТАЛІЦА

Бацьку

Прарэджаныя шчыльным змрокам
У хатах гасяцца агні...
І толькі зоркі дзеся далёка
Міргаюць сонна ў вышыні.

Не зважыўшы на золь
і стому,
Дзе нацянькі,
а дзе бачком,
Аўтобус коціцца знаёмым
Вясковым
дрогкім бальшаком.

Так і жыцця калдобы трэслі,
І я ў будзённым тлуме спраў,
Як мокнуць пад дажджамі стрэхі,
Не надта часта ўспамінаў.

Цяпер гляджу,
маўчу,
не спіцца,
Хоць у аўтобусе спакой...
Маленства роснага сталіца
Махнула белаю рукой.

І ў гэту хвілю,
як ляшчына,
Што грэе ліст на бальшаку,
Адчуў і я,
мая Айчына,
Сваёй шчакаю
тваю шчаку.

Усё бліжэй бярозка-вёска,
Якая ў кожнага — адна...
Там салаўіны цёхкат,
лёскаат

Лунае ў лозах давідна.

Там вольны вецер,
ясны месяц
Над возерам,
дзе спяць чаўны...
Прыходзіць час.
Мы разумеем —
Без іх
няма ў душы вясны...

Я з тропу не павінен збіцца,
Іду з любоўю ў белы свет,
Бо салаўіная сталіца
Рукою мне махае ўслед.

У РОДНАЙ ХАЦЕ

Здарожаны, найперш спяшаю
За клямку узяцца —
насцеж дзверы.
Спакой знянацку аглушае,
Ён пахне хлебам і аерам.

На сэрцы і цяпло,
і вусціш,
Але мне гэтага замала —
І слова радаснае:
«Ма-ма!» —
Злятае ластаўкаю з вуснаў.

МАЯ ВЁСКА

Што ні кажы,
а толькі зрэдку
Трапляю я цяпер сюды,
Дзе ёсць таго жывыя сведкі,
Як хутка растаюць гады,

Дзе цеплынёю апякае
Далонь крутая земляка,
Дзе неба роднасцю світае
Пад перазовы жаўрука.

Я не шукаю апраўдання,
Нічым не апраўдаць сябе,
Што ад паспешлівых спатканняў
Хвіліны
век скубе,
скубе...

Ну, што ж.
І сёння ненадоўга,
А толькі сэрцам акрыяць.
І ўсё-ткі добра,
ах, як добра
Сярод сваіх палёў стаяць.

І вочы,
і душа адкрыты,
Прадзьмуты суму скразняком...
З дзіцячай вераю забытай
Зязюлю слухаю цішком.

* * *

Ляжыць зямля
 ў спакоі дужым —
Сваёй не ведае красы...
Бульбоўніку счарнелы кужаль
Змакрэў да ніткі ад расы.

Цяжкіх пладоў
 вячэрні одум
Плыве нябачным туманом,
Прывабны дух
 ляных гародаў
Сагрэт апошнім прамянём.

Зацішна тут —
 у звыклых сценах
Пад крылцам матчынай страхі,
Нібы ў жыцці
 ніякай змены,
Нібыта сон,—
 гады,
 шляхі.

Ступаю босы па разорах,
Знаёмы дол мякчэй,
 чым пух.
Святло дабра
 нябёсы зораць —
І роднасці замкнуўся круг.

* * *

Лясоў зялёных астры
І рэк блакітных галіны,
Людзей вучылі вечна вы
Любові шчырай да Айчыны.

Любові той,
што як глыток
Вады крынічнай у спякоту,
З якою наш апошні крок
Перад кідком на пашчу дота.

І я ў расстанні не дарма
Пабыў,
бо змог пераканацца,
Што шчасця большага няма,
Чым вас любіць,
да вас вяртацца.

* * *

Люблю з маленства
пах работы,
Калі гарыць усё ў руках,—
Пах бервяна,
раллі,
тавоту,
І каласоў духмяны пах.

Але тады я і не думаў,
Што сэнс вялікі
ў гэтым ёсць.
Хацеў хутчэй зрабіцца дужым,
Сказаць,
што ў свеце я —
не гоць.

Цяпер стаю пад родным небам,
Дзе радасна буркоча гром...
Зямля запахла
цёплым хлебам,
Бярвенні—
мірам і жыццём.

КАМБАЙНЕР

З лесвічкі на дол саскочыў спрытна,
Дужы,
бы адчэсаны з камля,
І над хлопцам у нязнаным рытме
Палубай хістаецца зямля.

Потам перамоклая кашуля
Скінута з плячэй,
нібы цяжар.
Каласы
да рук ласкава туляцца,
Вецер
халадком лагодзіць твар.

Задаволены гарачай зменай,
Крочыць нетаропка ён у двор...
Спіцца соладка
на свежым сене,
Неба сыпле
зерне спелых зор.

Заўтра зноў не будзе у адгуле,
Рэха ад матора загудзе...
Мые маці сынаву кашулю
У нагрэтай сонейкам вадзе.

* * *

Не, не паверу я нікому,
Што век планеты дагарыць.
Няма канца
жыццю зямному,
Ягонай сілы не скарыць.

Мяне вучыла гэтай веры
Штодня яшчэ з маленства дзён
Любоў,
якой ніхто не змерыць,
Да сонца,
зерня,
баразён.
Зямля прапахла кменам,
кропам,
Зямля
ў клубку касмічных трас.
Няма на ёй
апошняй кропкі,
Што спыніць чалавечы час.

* * *

Правёў наўсцяж пушыстыя барозны
Па цаліку нябёсаў самалёт —
Страсаюць іней спуджана бярозы,
Звініць ад рэха
на рачуцы лёд.

Трывогі жылка
тахкнула у скроні,
Ды ёй не падуладны я ані.
Трымаю асцярожна на далоні
Асколкі сіняй
крохкай цішыні.

І дзень не затаіўся,
а ўсміхнуўся
І промнем казыгнуў мяне крадком,
Нібыта да шчакі ён дакрануўся
Матуляю сатканым ручніком.

НАШ ВЕК

Пімену Панчанку

Наш век сур'ёзны і актыўны,
Не любіць ён пустых забаў.
Ды ўсё ж між гулу рэактыўных
Пачую раптам
звон цымбал.

Хоць і сіпяць вужакай шыны,
Гудзе наўсцяж асфальт шашы,—
Ласкава спеюць успаміны
У сэрцы,
нібы спарышы.

То рык зубрынай Белавежы
Світальным халадком дыхне,
То поле,
што не мае межаў,
У вочы васільком зірне.

Запаланяе родным,
блізкім
Душу,
пакрытую лядком.
І песня, чутая з калыскі,
З грудзей памкнеца ў свет цішком.

І часу я свайму паверу,
Даводзіць буду
зноў і зноў,
Што ёсць у ім
жаданы неруш
Пачуццяў шчырых,
добрых слоў.

УДЗЯЧНАСЦЬ

Да скону ўдзячны светлай долі,
Гадам,
што ўпрочкі адышлі,—
Не быў я пасынкам ніколі
Для тых людзей,
для той зямлі,

Дзе годнасць
вымяраюць працай,
Што зліта з клопатам людскім,
Дзе гонар чалавекам звацца
Апраўдваюць жыццём усім,

Дзе матчын спеў не замірае,
Не гасне знічкаю ў імгле,
Дзе чорны аржаны акраец
Мне сонцам
свеціць на стале...

У новы дзень
шукаю броду,
І ў час нялёгкіх перапраў
Паклон мой — спадчыне народа,
Дзе спаў трывалы
слоў і спраў.

* * *

Даўно з бясмерцем
людзі ў добрай згодзе.
Яно заўжды трымаецца на тым —
Мы каласамі ў гэты свет прыходзім,
Каб сілу даць зярнятам залатым.

* * *

Ад чалавека да краскі —
Прагнуць усе на зямлі
Шчырай спагады і ласкі...
Кім бы без іх мы былі?

Душы,
кранутыя цвіллю,
Людзі,
нібыта краты...
Страшна ўявіць хоць на хвілю
Свет,
дзе няма дабраты.

Пахне ралля
цёплым хлебам,
Спеліць надзеі наш час...
Сонца і родная глеба —
Шчодрасці прыклад для нас!

* * *

Жыццё і смерць...
Спрадвеку
Ім няма вымярэння...
Галоўнае для чалавека —
Паверыць у сваё паўтарэнне!

* * *

Апёк маладыя аблокi
Ядра разняволены смерч.
Устала
 прывідам далёкім,
Як джын,
 над атоламі смерць.

Паваленых пальмаў шкілеты
Засыпаны мёртвым пяском.
Тут зніклі надзеі прыкметы,
Жыццё не звінец раўчуком.

А люд на зямлі,
 як замову,
Насуперак страшнай бядзе
У вулях старэнькіх
 і новых
Быцця нітку ўвішна прадзе.

Ды хочаш
 не хочаш,
 а сёння
Угледзіш
 праз вею хвілін
Ссівелыя пасмы на скронях
Стагоддзя, якому ты — сын.

ЗВОН ЧАСУ

Бег часу не адчуць у мітусні,
У зладжанай зададзенасці быту...
А ты струну імгнення закрані,
Нібы смычком,
сваёй душой адкрытай

І ты пачуеш не пяшчотны спеў,
А часу звон,
трывогу запытання:
«Ну, чалавек, пажыў,
а ці паспеў
Зрабіць што-небудзь?
Хутка ж развітанне!»

Гудзе абсяг —
і неба, і зямля...
Жыццё на стрэлках ходзікаў распята
І тое,
што адклаў ты на пасля,
Звон часу
не пакіне без адплаты.

Ты кажаш,
што здзіўлю вас адкрыццём,
Пажыць яшчэ мне дайце,
як звычайна.
А над Сусветам,
над тваім быццём
Звон часу б'е
няўмольна і адчайна.

* * *

Ён, здаецца, побач, запаветны
І жаданы сэрцу госць —
радок...
А Пегас паверне да кювета —
Аж за грыву схопіцца яздок.

І шукай тады цярпліва словы,
Зноў да мэты —
не адна вярста...
І маю шчаслівую падкову
Конь яшчэ не скінуў з капыта.

ПРЫЛЯЦІ, СІНЦА УДАЧЫ

Неба цэлы тыдзень плача,
Мне таксама не спяваць.
Прыляці, сініца ўдачы,
Сум на смак пакаштаваць.

Дзень — высокая званіца,
Верху ў хмарах не відаць.
Дзе ж ты, птушка-чараўніца,
Не магу я адгадаць.

Запрашаю не на дачу,
Не скакаць, не баляваць...
Прыляці, сініца ўдачы,
Сум на смак пакаштаваць.

* * *

Я цяпер адкрываю на нова,
Што злілася ў паняцці
мой кут —
Радасць існасці
з пошукам слова,
Прагай новых
салодкіх пакут.

А яно раптам
цінькне сініцай,
І адгае душа,
як грудок.
Незмялелая сэрца крыніца
Гоніць смела
на волю радок.

Хай радок
узаўецца над полем
Жауруком,
як не стане мяне...
Бо з зямлёй не расстацца
ніколі:
І наяве,
і ў тым вечным сне...

ЖЫВАЯ СУВЯЗЬ

Дзяліла Радзіма ашчадна
Ваенны паёк для людзей.
Ёсць дзецям акраец —
і ладна,
Карміліся хлебам надзей.

Між душ карацела адлегласць,
Праз сэрцы,
нібы праз франты,
Трывалая сувязь пралегла —
Спагады,
цяпла,
дабраты...

За горкую праўду,
сучаснік,
Прабач,
толькі знойдзеш у нас
Такіх,
што прымаюць за шчасце
Заморскага бота абцас.

Такіх, што і родную маці
З сялібай гатовы прадаць,
Бо як пры ягонай зарплате
Машыну і дачу купляць?

Таму і напамніць хачу я,—
Не трэба бяду забываць,
Каб сувязі нітку жывую
Шчаслівай парой не парваць.

* * *

Суцішацца дрымотаю абшары,
І кажаны скіруюцца ў палёт...
Як на зямлю спадуць начныя чары,—
Няспешна робіць ён лясоў абход.

Звіняць крышталёна
 соснаў стромкіх кроны,
Яго хаду зямля пачула ўся...
Сярэбраная свеціцца каронай
Бліскучы месяц на рагах лася.

ВЕЧАРОВЫЯ СНЯГІ

Сцішыўся капеж пад вечар,
Ён сініцаю адцінькаў.
А зара сваёй хусцінкай
Ахінула дрэвам плечы.

Снег ляжыць чаромхай белай,
Свежасць, бы ў маёвым садзе.
Цішыні баюся здрадзіць,
Як дзіця,
іду нясмела.

З берагамі поўніць вочы
Далеч,
 родная да болю...
І душа мая, як поле,
Быць такою ж чыстай хоча.

* * *

А за вясной трывожнаю не ўгнацца,
Як не злавіць струмені ручая...
Гляджу —
між майскіх сонечных акацый
Мільгае постаць лёгкая твая.

Наіўна думаў —
перайму хоць летам,
Спаткацца будзе час нам —
дзень вялік.
А першы ліст
павіс над белым светам
І, як твая касынка,
дзесяці знік.
Ну, пачакай...
Яшчэ ў запасе восень.
Бо я ж цярплівы,
ведаеш сама.
Ды ўсё ж сябе сучешыць не ўдалося,
Гудзе ля вуха веямі зіма.

* * *

І вывела нас сцежка лугавая
На той абрыў,
адкрыты ўсім вятрам,
Дзе беражанкі-ластаўкі ўсплываюць
З нор земляных
у неба сіні храм.

Салодка ім лунаць над вечным светам
У пруткай недасяжнай вышыні,
Глядзець на дол,
дзе радасна, прыветна
Мігаюць кветак сонечных агні.

І ты ўтару імкнешся ў захапленні,
І развінаеш рукі — два крылы...
І адчуваю я ў нямым здзіўленні,
Што для цябе зямны абсяг малы.

І боязна становіцца, дзяўчынка,
Аж сэрца халанее пакрысе,
А што, калі цябе,
як аблачынку,
Залётны вецер раптам панясе?

* * *

Дажджы ўжо надакучылі,
Рыпіце, палазы!
Як чарачка пякучая,
Такія маразы.

Бярозкі ціха журацца,
Смялеюць капыты.
Ад прадчування жмурацца
Вясёлыя сваты.

Завяяны, заменены
І поле, і рака...
Твая каса расплецена
Для любага дружка.

ВЯСЕЛЛЕ У МІКРАРАЁНЕ

Віруе снег,
 вясёлы, малады,
Яму і тут,
між гмахамі,
 не цесна.
Сірэны кліч.
 А можа, кліч бяды?
Гляджу...
 А там жаніх ідзе з нявестай.
Стаяць таксі,
 на ўсе лады гудуць,
Бо як інакш цяпер пабачаць людзі,
Што маладым хлеб-соль
 бацькі нясуць,
Што радасць веснавая ў доме будзе.
Сняжок на вуснах цёплых растае,
Смяюцца вочы любай без супынку.
Хлапец на рукі дужыя свае
Дзяўчыну падхапіў,
 як аблачынку.
Гром воплескаў, і жартаў не суняць:

— З такім не прападзе,
жаніх — не зломак!
Увесь падезд віншуе, як радня.
На ліфце не паехалі, вядома.
Сусед мой кажа:
— Чарачку не грэх
І нам за іх прыняць,
нібы прычасце...
Дарожку сцэле
першы
чысты снег...
Што зычыць маладым?
Дай бог, каб шчасце...

ПАХ ЧАРОМХІ

Помніцца час развіталны —
Пошчак салоўка куе,
Пахнуць чаромхай світалнай
Цёплыя вусны твае.

Неба высокае родніць
З юнай зямлёй гэты пах —
Роснай галінкай чаромхі
Свеціцца там Млечны Шлях.

Колькі з пялёсткавай веяй
Вёснаў трывожных сплыло!
Вось і цяпер маладзее
Квеценню белай сяло.

Сцежкай іду асцярожна,
Згадка душу саграе...
Пахнуць світалнай чаромхай
Цёплыя вусны твае.

МАЙ

Сэрцам адчуваю —
Ах, як сонцу люб
Маладога гаю
Кучаравы чуб.

Ліст цалуе кожны,
Лашчыць прамянём.
Апячыся можна
Зеляным агнём.

Хмельны дух маёвы
Захлынуў і нас,
Абуджае словы,
А для слоў — не час.

Шчасця навальніца
Поўніць небакрай,
Спелаю чарніцай
Коціцца на гай...

Між вясной і летам
Ёсць такія дні,
Што маўчанне лепей
Слоўнай мітусні.

ЖНІВЕНЬСКАЯ НОЧ

Усталявалася надвор'е
Пасля дажджлівых дзён, начэй.
І закаханым на сузор'і
Глядзець зрабілася лягчэй.

Не, ім, пчаслівым, не здалося,
Што, падступаючы наўкрут,
У цёплым прыцемку калоссе
Па-свойску хіліцца да рук.

Зямля лагодаю дыхання
Іх сэрцы хоча абагрэць.
Ля гаю крокі заціхаюць,
Звініць за імі жыта медзь.

Бярозы развінаюць голле,
Як рогі гонкія
ласі,
Зноў у драча пяршыць у горле —
Не ўзяць яму ні «до», ні «сі».

Для іх няхітры голас птушкі,
Для іх атавы росны пах,
І зорак маладых вяснушкі,
Што абляпілі неба гмах.

Глядзіць разважлівае лета
З акна зялёных церамоў...
Пытае ён:
«Кахаеш, Света?»
А з вёскі чуць:
«Дачка, дамоў!»

* * *

Першая маршчынка
След свой правяла...
Дзе ж мая дзяўчынка,
Што, як мак, цвіла?

Той, хто поплеч крочыць,
Зблізу не відзён.
Коціцца клубочак
Мітуслівых дзён.

За ягонай ніткай
Толькі паспявай,
Ды не падай ніцма:
Калі што — трывай!

Але ўсё ж нікому
Не мінуць пары,
Як паклічуць з дому
Звонкія бары.

Між бярозак срэбных
Зразумець і нам —
Давяраць патрэбна
Кожным новым дням.

Вечнай хуткай плыні,
Што завуць жыццём,
Страху не пакінем
Перад небыццём.

Адцвітае верас —
Ява ў ціхім сне.
А лісцінцы веры
Доўга зелянець.

КЛАДКА
(Жарт)

Завершыць хутка лета
Свайго быцця стажок.
Вясёлку цёпых кветак
Рассыпаў беражок.

Ляшчына сцеражэцца,
Хавае спарышы.
Над плынню ціхай —
жэрдкі,
Смялей ідзі ў цішы!

Ды толькі я ступіла
На кладачку нагой,
Як пад вярбой пахілай
Убачыла яго.

Сустрэча мне такая
Зусім не ў галаве.
А ён здалёк гукае,
Спяшае па траве:

— Дай, цябе я, маладу,
На той бок перавяду...

Мне б адказаць адразу,
Што ён чакаў дарма,
Ды ахінула радасць —
І цвёрдых слоў няма.

А кладка гнецца, гнецца
Да самае вады.
А хлопец мне смяецца —
Вясёлы, малады.

Так заглядае ў вочы,
Што боязна зваліцца.
І хочаш ці не хочаш,
А мусіш прытуліцца.

Няма ніякай радачкі
Ад гэткай бяды...
Ой, кладка,
 мая кладачка,
Вядзеш мяне куды?

ГРЫБАСЕЎ

Яшчэ ляцела знічка,
А ўжо за ёй плылі
Сярэбраныя ніткі
Ад неба да зямлі.

Яны звінелі шчыра,
І, каб паслухаць іх,
Змоўк жураўліны вырай,
Увесь абсяг прыціх.

Спеў ліўся адмысловы
Пад крыламі зары,
Будзіў гаі, дубровы
І думныя бары.

А потым танец кропляў
Віхурыўся наўкол.
Як сырадоём цёплым,
Напіўся імі дол.

Пад мокры пошум лісця
Не спі,
вастры свой нож,
Бо шчодрасцю праліўся
Доўгачаканы дождж.

Не ласы да ажыны,
Прыспеш разважны крок,
Каб потым са сцяжыны
Нырнуць хутчэй убок.

Ці шчасцю не паве рыш,
Не схіліш галавы,
Калі крамяны не руш
Глядзіць з імхоў,
з травы.
На сонечнай палянцы
Паклонішся ваўнянцы.

Паабаб'еш каленькі
Ля пня, дзе спяць апенькі.

А потым знімеш шапку
Прад краснюком, абабкам.

І раптам сам ён, палкавік,
Акраса лесу — баравік!

Не знойдзеш лепшай змогі,
Чым гэты рэй грыбны.
Гудуць салодка ногі,
Бадзёрыць дух лясны.

І ў хаце будзе радасць:
— Паказвай, што прынёс?
І ты з грыбамі разам
На шчодрасць сам падрас.

* * *

Між пажоўклых старонак
кнігі жыцця
Застанецца той міг
каляровай закладкай,
Калі, падуладная радасці адкрыцця,
Дачка ўпершыню запляскала ў ладкі.

* * *

Сонейка ў мяне ёсць
З імем светлым,
звонкім —
Сэрца зарунее,
Як скажу: «Алёнка!»

Тое, што ў аблоках,
Часта мружыць вочы...
А маё, малое,
Грэе ўдзень і ўночы.

* * *

Малыя ля бабкі балбочуць,
Як цецэручкі на таку.
На лаўцы сядзяць крывабокай
Што боб у зялёным струку.

Бабуліны даўнія казкі
На свой перайначваюць лад.
Цяплом патыхае і ласкай
З лагодных вясковых прысад.

Старая ад слоў іхніх дрэмле...
А сонца глядзіць з-пад рукі,
Як модна трымаюцца дрэва,
Звіняць трапяткія лісткі.

МАЛЮЮЦЬ ДЗЕЦІ

Асфальт ад промняў сонечных рабы,
На ім стаю —
 знаёмы цуд прыкмеціў:
Крамяныя,
 як першыя грыбы,
Шчыруюць з крэйдаі каляровай дзеці.

Дзе ёсць яшчэ такія мастакі,
І хто да іх вышынь з дарослых вырас?
Імкнецца ў свет шырокі з-пад рукі
Фантазіі бязмежнай
 смелы вырай.

Няма пытання:

 «Быць або не быць?»
І лёгка дыхаецца ўсёй планеце,
Пакуль блакіт калышуць галубы,
Малююць сонца на асфальце дзеці.

КАЛЫХАНКА ДАЧУШЦЫ

Месяц выгнуўся,
як дужка
У паўнюткага вядра.
Сон усю зямлю загушкаў,
І Алёнцы спаць пара.

Спаць пара.
Стаміўся конік.
Салавей асалавеў.
Зоркі грэюцца спакойна
На ўраселай мураве.

Коўдрай рэчку-шчабятуху
Клапатліва ўкрыў туман.
Вецер лісця пошум слухаў —
Сам на дрэве задрамаў.

Годзе,
час кідаць забавы...
Лес да раніцы замоўк.
Не зашчоўкае зубамі —•
Спіць пад елкай шэры воўк.

Зайка сціснуўся клубочкам
І сапе сабе адно.
І ў хітрухі-ліскі вочкі
Смачна мружацца даўно.

Зачакалася падушка
З беласнежнага пярэ...
Спі і ты,
мая дачушка...
Спаць пара...
Пара...
Пара...

СЛЯДЫ

След шырокай і цвёрдай хады,
Паабатал —

слядочкі,
слядочкі...

Гэта я

іду праз гады,

Па рамонку ў руках —
мае дочки.

Травы леглі пад ногі ім,
У блакіце —

бусліны лёскаат.

Вецер лашчыць дыханнем сваім
Валасоў трапяткія пялёсткі.

Шчодры свет,

хараством закружыў,

Абнадзеіўшы шчасцем,
і згодай.

Чым,

жыццё,

я ў цябе заслужыў

Нечаканую ўзнагароду?..

І тады,

калі лёс, прывядзе

Да апошняй трывожнай кручы,

Хлыне ў вочы святлом

іхні дзень,

Я адчую цяпло

кволых ручак.

Бачу —

там,

дзе знікаюць гады,

Што без жалю спяшаліся ўпэрачкі,

Прападаюць мае сляды...

Застаюцца

Алёны слядочкі.

Зарастаюць мае сляды...

Застаюцца

Святланы слядочкі.

* * *

Казалі — шпакоў сёння чулі,
Прыйшла так зарання вясна.
Хутчэй шый сукенкі, бабуля,—
Унучка ў цябе не адна.

Марудныя цягнуцца ночкі,
Не так, як раней,
 служыць зрок.
Ды вось зазвінелі званочкі —
Дзяўчаткі бягуць на урок.

Хай носяць убory,
 не зносяць,
Хай бачыць праз часу сцяну
Бабуля —
 ласкавая восень —
Сваю маладую вясну!

* * *

Спатканне маё з белым светам
Не лічыць запасу дзён,
Але праз зімы і леты
І я стаў хвіліне жадзён.
Наводзіцца сувязь трывала,
Бліжэюць жыцця берагі,
Бо сэрца ў сабе паяднала
І радасць і боль —
 два кругі:
Той смех,
 што праносяць дзеці
Па першай зялёнай вярсце,
І сціплы прывялы букецік
На мармуровай пліце.

* * *

І з далёкіх,
і з блізкіх дарог
Лёгкі крок на матчын парог,
Хоць і вісне, як хмара,
знямога,
Цяжале хатуль
зім і лет...
А ў матулі адна дарога,
А ў матулі дарога —
трывога
За цябе,
за людзей,
за ўвесь свет.

* * *

У безагляднасці юначай
Наш розум прагне вышыні,
Ён верыць цвёрда,
што з удачы
Быцця сатканы
хвілі,
дні,
Што ключ знайсці да таямніцы,
Нібы памножыць два на два.
І нечым важным —
не драбніцай
Занята вечна галава.
А потым мы з жыццёвай стромы,
Дзе вецер лашчыць сівізму,
Як свет чароўны,
невядомы,
Убачым даўною вясну.
І сэрца ўспомніць кветку-слёзку,
Што зноў журбоціцца ў бары,
І з маладзенькаю бярозкай
Захоцацца пагаварыць...
Прымусіць час,

як ні хацелі б,
І нас з вяршынь сысці далоў,
Каб адчуваць душой і цела
Сваю зямлю без лішніх слоў.

ДА ПЫТАННЯ ПРА АКАЛЯЮЧАЕ АСЯРОДДЗЕ

Акаляючага асяроддзя
Для мяне няма,
не існуе.
Ёсць лясы,
палі — я з імі ў згодзе,
Ёсць Дзвіна,
што ў бераг хваляй б'е.

Ёсць паветра, што бадзёрыць грудзі,
Ёсць расы сцюдзёнай ціхі звон...
Святам мне здаецца кожны будзень —
Не злічыць усіх шчаслівых дзён.

Не хаваю радасці здзіўлення...
Мой чытач, пращу — не вінаваць!
Дрэву,
красцы ведаю найменне —
Як жа родных іх агулам браць?

З імі я і ў роздуме,
і ў працы
Сувязі адвечнай не згублю...
Можа чалавекам той назвацца,
Хто шануе родную зямлю.

Асяроддзе ёсць машын і прэсаў...
Пра прыроду ж гэтак...
Не грашы.
Нам,
байцам тэхнічнага прагрэсу,
Не забыцца б на прагрэс душы.

* * *

Мне радасна згубіцца ў лесе,
Нырнуць у зманлівы гушчар,
Туманам сцежку занавесіць
І гэты міг прыняць,
як дар.

Мой родны лес
мяне прывеціў,
Ён не мяняецца ані —
У самым неспакойным свеце
Дзялянка спелай цішыні.

Бясшумна падаюць хвіліны,
Страсае лес
і шум і тлум...
Як і раней,
яго хваіны
Гайдаюць птушак вечных дум.

ПРОСІЦЬ КРЫЛО ВЫШЫНІ

Я думаў,
што так будзе вечна:
Зямля —
гэта цёплы прыпол,
У звоне пчаліным суквецці,
Асветлены росамі дол,

Духмяныя, спелыя травы,
І ранішні пах малака,
І той пацадунак ласкавы,
Што помніць дагэтуль шчака.

Нязведанай слалася далеч,
Чакала
майго адкрыцця.
Калыску маленства гайдала
Зялёнае дрэва жыцця.

Лёс шчасце не мераў па кроплі,
Ён гонкаю песняй звiнеў...
Далоні,
прапахлыя кропам,
Вымалі з калыскі мяне.

О, гэта жаданае дзiва
Палёту — і слодыч,
і жах!
Да сонца ўзнімаўся імклiва
На матчыных лёгкіх руках.

Усё красавала,
трымцела,
І разам са мной дружбакі —
Празрыстыя ластавак стрэлы —
Ляцелі з-пад стрэх у блакіт.

А побач,
узняўшы галовы,
Стаялі дубы,
як дзяды,
Звінелі,
нібыта шаломы,
Адзін аб адзін жалуды...

Так жыў я
пад радасці ліўнем
Наўзбоку турбот і трывог.
Ды ўзяў за руку
час імклiвы
І вывеў за родны парог.

І светла сягоння мне ўспомніць
Сцяжыну,
што ў свет напыла.
Не бляклаю спешчанай поўняй,
А сонцам
надзея ўзышла.

Хоць гнуліся хліпкія плечы

Пад грузам саўгасных мяхоў,
Вяртаўся шчаслівым штове чар
Дадому з раённых шляхоў.

А потым у стэпе пякельным,
Пакінуўшы мінскі праспект,
Цяжкою студэнцкаю кельмай
Пісаў свой рабочы канспект.

І будні ляцелі,
як коні,
Вятрамі крутымі гулі.
Грыбамі
раслі на далоні
Гадоўлі сваёй мазалі.

Часоў тых іскрына не згасла,
Я — працы адданы змагар.
І сёння,
як грузчык саўгасны,
Падстаўлю плячо пад цяжар.

Не трэба прынукі лаячына,
Яго я не скіну з плячэй,
Каб толькі нястомнай Айчыне
Было
хоць на кроплю
лягчэй.

Дзень новы!
Цябе я вітаю,
Хаду тваю чую здаля...
І зноў арляняты ўзятаюць,
Каб ты маладзела,
зямля!

* * *

Свабодна і лёгка ліюцца ў душу
Мядовыя пахі лугоў і дубровы...
З маленства
 пад сэрцам цябе я нашу,
Зямлі маёй сціплай гаючае слова.

Не прагну ніякіх ласункаў,
 шчадрот,
Выгод камунальнага раю...
Айчыны б паветра ўзахлёб,
 на ўвесь рот,
І матчынай мовы акраец.

* * *

Зарыпіць
 сініх зорак у небе жарства —
Гэта вечнасць ідзе Млечным Шляхам...
І хоць кружыцца ад вышыні галава,
Ды няма месца
 суму і страху.

Нібы матчыны рукі,
 знаёмым цяплом
Па шчацэ гладзяць спелыя травы,
Ахінае вей-ветрык
 празрыстым крылом,
Шэпча родныя словы ласкава.

Трэба верыць сабе,
 слухаць сэрцам зямлю,
Спасцігаць дабраты таямніцы...
Лёс аб шчасці інакшым
 даўно не маю —
Тут яго зачарпну я з крыніцы.

Покуль век
 нітку часу

маўкліва прадзе,
Абрываць не збіраецца ў скрусе,—
і смяецца,
і плачацца так,
як нідзе,
У далонях маёй Беларусі.

* * *

Наўзбоч асфальту ля кювета,
Дзе жвір пусты,
сівы пясок,
Узняўся промнем ціха-светлым
Жытнёвы дробны каласок.

За ўзлескам пыльным,
за ракою —
Палі,
што вокам не абняць.
Звініць там дружнай талакою
Уся ягоная радня.

А тут
з-пад шын шалёны вецер
Кулём злятае пад адхон.
Без спадзявання,
што прыкмецяць,
Ён за паклонам б'е паклон.

Яму няўтульна і тужліва,
За зерне страшна:
быць ці не?
Ды ўсё ж глядзіць на свет шчаслівы,
Свой лес ніколі не кляпе.

Наўзбоч гарачага асфальту,
Дзе жвір пусты,
сівы пясок,
Пяе адзін,
але без фальшу,

Жыццо падзяку
каласок.

* * *

Я слаўлю
подзвіг хлебаробскі ўсенародны...
І думаю — у тым няма віны,
Што пахне мне
Ушаччынаю роднай
Акраец кожны аржаны.

* * *

Жыццё не трэба смерцю страшыць,
За хуткапыннасць дакараць,
Бо на такой зямлі,
як наша,
Не боязна і паміраць.

ПАЭТЫ

Дзеці чорнай раллі і высокага неба,
Спадзяванняў, і веры людской кавалі...
Ёсць,
відаць,
у зямлі на паэтаў патрэба,
Бо ніхто іх не сеяў,
а шчодро ўзышлі...

* * *

Я не апошні і не першы
У лесе слоў шукаю сцэжку...
Павер,
што кожны з гэтых вершаў
Мая сляза або усмешка.

Калі ж не зладзіцца размова,
Я здольны пчыра павініцца...
Запі тады
чарствое слова
Вадой з ушацкае крыніцы.

* * *

Калі ты паэтам завешся,
Толькі так жыві:
Апошні верш —
Апошняя кропля крыві.

* * *

Пілавінне здзьмута золкім ветрам
Па асфальце
ў недалёкі роў...
Больш няма каму ківаць прыветна,
Гушкаць на галінах снегіроў.

Больш няма каму чакаць залевы,
Чыстым лісцем весяліць душу...
Пад маім акном
стаяла дрэва...
Верш сягоння
я не ўскальшу...

ГОСЦІ
(Жарт)

Захацелася пісаць, хоць ты трэсні,
А тут чэрці гасцей мне прынеслі.
«Ах вы, госцейкі мае дарагія!» —
Гавару я так,
а сам воўкам вью.

Каб у іншы нейкі час —
было б свята,
А цяпер — хоць уцякай з роднай хаты..

Завіхаюся ля іх, поўню чаркі,
А душа мая сквірчыць, нібы скварка.
«Ах вы, госцейкі мае, піце, ешце!»
Сам жа думаю:
«Калі ж натрубяцца ўрэшце?!»

Вось бяседа адгула —
і за дзверы,
Сеў за стол,
ды не гляджу на паперу.
Расхацелася пісаць, хоць ты трэсні...
Ах, якія радкі госці знеслі!

* * *

Мы хуткасці асвоілі сягоння —
Такія век не сніліся дзядам...
І невядома што ўсё гоніць,
гоніць,
Куды спяшаешся
не ведаеш і сам.
Ды толькі зрэдку ўздрыгнеш,
як ад болю,
Згадаўшы —
ёсць пачатак і канец,
Што час зямны твой растае паволі,
Як за шчакой аэрафлоцкі ледзянец.

* * *

Блакiт тэлевізійнага экрана,
Скупы радок газетнай паласы
Прыносяць зноў навіны...
Несціхана
Пакутай, бодем ньюць галасы.

Не ведаю,
 куды ад iх падзецца,
Я ж чалавек —
 i не ўсё роўна мне,
Што галадаюць, паміраюць дзеці,
Хоць i ў чужой далёкай старане,

Што не змаўкае гул ні ўдзень, ні ўночы
I не мялее бежанцаў рака...
Вайны пярун над Афрыкай рагоча,
Над Азіяй ягоная рука.

Забойцам жа i гэтага замала,
Крыві iх долар прагне,
 нібы цмок.
Зямля людзей,
 над прорваю ты стала,
Да небыцця адзiн застаўся крок.

Прашу ўвесь свет,
 што б'ецца ў ліхаманцы:
— Рыдлёўку не бяры ты за цаўё...
Жыць на Зямлі хачу,
 а не ў зямлянцы...
Няўжо жаданне марнае маё?

* * *

Адыходзяць людзі, адыходзяць...
Не, я не пра вечны адыход.
Адыходзяць,
шчасце каб знаходзіць
У бясконцых пошуках выгод.

«Жыгулі» мяняюцца на дачу,
Дача —
на дублёнку і гараж...
І з чарговай кожнаю «удачай»
Уваходзяць у шалёны раж.

Прыклад —
вопыт навукоўца-мэтра,
Кляўся ён, што кроплі не зманіў:
Каб набыць чатыры лішніх метры,
Пяць кватэр за два гады змяніў.

Набірае моц такі крытэры —
У суседа ёсць?
Дык будзе ў нас!
Рэчамі забіты ўсе кватэры —
Скончыўся людской улады час.

За рукаў не схапіш —
братка, годзе...
Дзе ж сапраўдных спраў тваіх сляды?
Адыходзяць людзі, адыходзяць...
І куды ж вы, родныя,
куды?

НАРОДНЫ ВЫРАЗ

Вясковы дзядзька—
гумарыст і дока,
Цыгаркай зацягнуўшыся як след,
Любіў казаць, прыжмурваючы вока:
«А дурню дык і грамата ва ўрэд!»

Цудоўны выраз,
роджаны ў народзе,
Прыходзіць мне на думку акурат,
Калі гляджу, што ў нашым агародзе
Завёўся аглабельшчык, бюракрат.

А побач з імі пырнікам нязводным
У новы дзень шкрабуцца неўпрыкмет —
Двурушнік, падхалім, паклёпнік подлы,
Псеўдавучоны, проста прайдзісвет.

Бярэш у рукі іхнія анкеты,
Даешся дзіву —
кожны, як анёл.
Ёсць адукацыя яшчэ пры гэтым,
А калі так, то крэсла ёсць і стол.

Чытаў лісткі, пра дзядзьку зноў падумаў —
Бо: «Золата — не тое, што блішчыць...»
Яшчэ графой: разумны або дурань?
Хацелася б анкету надтачыць...

Вось бачу нос уздэрты ганарыста,
А ў галаве — зацвілая вада...
Успамінаю дзядзьку-гумарыста...
Няма такой графы,
а як шкада!

* * *

Не казалі таварышу добрага слова,
Пры жыцці не казалі,
як трэба было...
А цяпер пазіраем,
схіліўшы галовы,
На самотны той груд,
што сняжком замяло.

Як яшчэ зашчыміць,
забаліць неаднойчы
Гэта слова ў душы схаладнелай,
калі
Ты прахопішся раптам
трывожнаю ноччу
З адчуваннем —
застаўся адзін на зямлі.

Так няпроста
даходзім да простага высновы —
Не шкадуі дабрыні,
што б з табой ні было...
Не казалі таварышу добрага слова,
А яно б развінула
надзеі крыло.

* * *

Не прагнучы ўзнагароды,
Штогод
у людскую кроў
Упарта пампе прырода
Сілу,
веру,
любоў.

ПРЫШАР

Гудуць мядовыя настоі —
У лузе прышар да начы.
І сонца рыбкай залатою
Мінае нерат аблачын.

Пчалой шчыруе дбайна лета,
Пакуль не згаснуць верасы...
Засмяглым вуснам позніх кветак
Прысніцца кропелька расы.

* * *

Сёння болей —
снегу ці смеху?
Не магу зразумець аніак...
Разам з дзецьмі
на лыжах з'ехаў
І ў сумёт з галавою — чмяк!

А ў малых
толькі ўспыхнулі шчокі,
Нібы грудкі
у снегіроў —
Не такі ўжо трамплін высокі,
А ён падае... Вось герой!

Ім яшчэ
доўга-доўга не ведаць,
Што прыходзіць жаданне да ўсіх —
Гэтым звонкім навошчаным следам
Хоць на міг
вярнуцца да іх...

* * *

Людзі!
Так па зямлі ступайце,
Як ля калыскі маці,—
Безабаронная наша зямля,
Нібыта сон дзіцяці...

* * *

Паміраюць людзі...
Іхнім сэрцам
Лёс не дазваляе паміраць —
Зорамі ўзыходзяць пасля смерці
І ў далёкай вышыні гараць.

* * *

Песні блукаюць між белых ствалоў—
Светла
і звонка
на Беларусі...
Сцюдзёны бярозавік вечных слоў
П'ю і ніяк не нап'юся.

* * *

Бор ззеяненым крысом
Заслоніць сонцаву ўсмешку.
Валюжнецца ў рэчцы сом
Чорную галавешкай.

На прыбярэжны дзірван
З густых чаратоў,
як з падстрэшша.
Сівы, як адвечнасць,
туман
Выпаўзе хваляй няспешнай.

Расой папярхнецца жаўна,
Суцішыцца гонкае рэха...
І ты памаўчы,
 бо прыехаў
Да той зямлі,
 што адна.

* * *

Выспела зорак калінавых гронка,
Кропелька соку на вуснах гарчыць...
Песня прыветная дзіўнай старонкі
Чуйнаю птушкаю спіць на плячы.

Крочу няспешна знаёмым узмежкам,
Кладкай,
 што гнецца над золкай ракой.
Сонца купае ў расінах усмешку,
Скрозь —
 урачысты крышталёны спакой.

Слова світае
 ў душы анямелай,
Волі жадае,
 ірвецца ў блакіт
За аблачынкай чаромхава-белай,
Што паплыла
 праз гады і вякі.

ЛІСТАПАД

Цёплы вецер нясе павуцінне над полем,
Асядае яно мне на скроні крадком...
Ад кляновага зарыва ясна ў ваколлі,
І душа захлынулася ціхім святлом.
Час спакойных разваг,
 міг зямное спагады
Перад тым,

як закружыцца вір залаты.
Ты прыходзіш знянацку,
пара лістапада,
Каб адчуў смак
гаркавай тваёй праваты.
Вось яшчэ адзін круг
абышоў сарцавіну,
Лёг адбіткам мінулых надзей і трывог.
Чалавекам жыву
і аддзячыць павінен
Сонцу,
небу,
зямлі
я за ўсё,
што збярог.
Не чырвонцы збіраў,
а світальныя росы,
Квецень майскіх садоў,
плёскаю хваляў рачных,
Салаўінага спеву сярэбраны россып,—
Хопіць скарбу майго да наступнай вясны!
Цёплы вецер нясе павуцінне над полем,
Асядае яно мне на скроні крадком...
Ад кляновага зарыва
ясна ў ваколлі,
І душа запалонена
ціхім святлом.

* * *

Спрадвечны круг жыцця і смерці
Ніхто
 нічым не разамкне...
Сэнс гэтых слоў
 спрабую змераць —
І аж мурашкі
 па спіне.

Мая трывога не за тое,
Што больш не буду існаваць,—
Нашчадкаў зерне залатое
Дасць колас,
 стане красаваць.

Адным хвалююся даўно ўжо,
Адчай мой грукае часцей:
Чый лік
 я на зямлі памножу —
Гаспадароў або гасцей?

Я ведаю,
 спазнаўшы поўна
Цану і радасці
і бед,
Мне не ўсё роўна,
 не ўсё роўна,
Якім пакіну белы свет.

Я крэўнасцю намёртва звязан
З усім,
 што будзе,
 ёсць,
 было.
І мой галоўны абавязак
Рабіць дабро
 і нішчыць зло.

З мяне спытаецца за веру,
З якой душа вяршыла рух,

За дапамогу чалавеку
Прайсці сумленна вечны круг.

Таму суровы я да песні,
Здаецца зноў,
што ўсё не так.
Мне з песняй
трэба уваскрэснуць
І над самім сабой
паўстаць...

II

ГАЛАСЫ ДАРОГ

* * *

Я ў маленстве любіў чуйна слухаць гудкі,
Што даносіла ў вёску марознае рэха...
За Дзвіной,
 за лясамі ішлі цягнікі,
І хацелася мне ў край нязведаны ехаць.
Час мінуў.
 З ціхай Глыбачкі выйшаў хлапчук,
Ён па рэйках,
 па хмарах налётаўся ўволю.
Смак вандроўнага шчасця
 душою адчуў,
Каб навек заручыцца
 з дапытлівай доляй.
Вось і зноў
 маё сэрца імкне за парог,
І жьщцё,
як бясконцы працяг,
 развінецца...
Галасамі далёкіх
 і родных дарог
Мне яшчэ неаднойчы
Зямля адгукнецца.

СПАТКАННЕ З ЭСТЭРГО МАМ

Я чую шолах пругкіх крыл,
І сам,
 як птушка,
 заміраю.
Па кроплі ўпэўненасць збіраю,
Каб зноў ісці за небасхіл.

Туды,
 дзе хваль нястынны рух,
Дзе ў думе
 над ракой вялікай
Застыла горда базіліка,
Замкнуўшы часу гонкі круг.

Паў на Дунай
 вякоў туман,
Яго аднесла пlynню ў мора.
А Эстэргом — слауты горад —
Не засціць
 забыцця дзірван.

Нашэсце,
мор гадоў,
 няўрод...
Агонь спраўляў віхурна свята...
Ды верай
 быў мадзьяр багаты,
Што ёсць радзіма,
 ёсць народ.

Прабілася праз камяні
Трава зялёная, як памяць.
Бядой і славай
 сэрца паліць
Гул пад сцяпеннем вышыні.

Стаю на замкавай сцяне,
Бліжэй да сонечных аблокаў,
І час,

цяпер такі далёкі,
Імкне
Дунаем
праз мяне.

ЛЯ ПОМНІКА ШАНДАРУ ПЕЦЁЎФІ

Кропля крыві
не знікае ніколі
бяследна,—
Верую ў гэта.
І стомы няма паўтараць.
Гляннь,
як зара
сведчыць пра кумачовую еднасць,
Гляннь,
як вяргіні
гарачай трывогай
гараць.

Кропля крыві
не знікае ніколі
бяследна...
Колькі ж тых кропляў
у нетры вякоў
ацякло?
Столькі, здаецца,
што ранак павінен быць бледным,
А чалавецтва
да сонца узносіць крыло.

Кропля крыві,
што праліта за волю,
святая...
Мне падалося —
паэт прамаўляе радкі.
Крэўным карэннем,
як дрэва,
ў зямлю урастае,
Кронай трымае

нябёс будапешцкіх блакіт.

Нам не згубіцца
у прышлых часін
сутарэннях.
Верай і праўдай
надзеі службы
і жыві,
Помнячы вечна,
што ёсць і табе вымярэнне —
Кропля
аддадзенай справе Айчыны
крыві.

БАЛАТОНСКІЯ ЧАЙКІ

*Камандзіру батарэі, старшаму
лейтэнанту Пятру Дарашкевічу які
загінуў у цяжкіх баях з фашыстамі ля
возера Балатон*

Балатонскія чайкі
ў агні не згарэлі,
Хоць палалі тады —
і зямля
і нябёсы.
На апошні твой залп
я іду, батарэя,
Па вільготным пяску,
як па вогнішчы босы.
Балатонскія чайкі,
прашу,
падкажыце,
Дзе шукаць мне
хлапцоў-беларусаў магілу?
Я нясу васількі,
што смяяліся ў жыце,
І паклон ад зямлі,
сэрцу іхняму мілай...
Быццам толькі што іх,

маладых,
пахавалі,
Плачуць
вечер
і чайкі — тугі падгалоскі...
І падсвечвае чырванню
крылы і хвалі
Незамглёнай зары
трапяткая палоска.

ПЕСНЯ ДРУЖБЫ

Шагідзе Хашымавай

Як заспявала Шагіда,
Замерла ўсё —
даліны,
горы,
І сьрдар'інская вада,
І неба дзіўнага прастора.

Яе празрысты галасок
Пяшчотай поўніў
свет да донца.
Так вінаграду гронку
сок
Бунтоўным налівае сонцам.

Яна ўдыхала водар слоў
З лугоў
усіх куткоў Радзімы,
Жывыя кветкі братніх моў
Спятаючы ў вянок адзіны.

Звінеў струной
чароўны тар,
І гукі халадзілі скроні.
Зямлі акрыленай абшар
Быў прада мной
як на далоні...

Спяшае час,
як з гор вада,
Але жыве хвіліна тая...
Яшчэ спявае Шагіда
І сэрца
на Памір вяртае.

ПАДЗЯКА ЗЯЛЁНАМУ ЧАЮ

Генадзю Пашкову

Смаліла сонца, хоць крычы,
Адходную спраўляла...
Ратунак нёс самаварчы —
Пазвоньвалі піялы.

Ён важна крочыў між сталоў
З усмешкай зухаватай
І ставіў чайнікі без слоў —
Ажно па тры на брата.
А потым галаву схіліў,
Прыклаў да сэрца рукі...
Сябрынай моцны чай пілі:
Таджыкі, беларусы...

І ў выпадковай чайхане
Пад вечны спеў арыка
Падумалася раптам мне
Пра сэнс жыцця вялікі.
Пра тое,
што канца надзей
Няма ў трывожным свеце,
Пакуль ёсць роднасць між людзей,
Якая сонцам свеціць,
Што ўсё аддаў бы без пакут
Таму, хто затрымае
Вось гэты міг —
маленькі цуд,
Які цаны не мае.

АЛЁНКА З ГОРАДА НУРЭКА

Над плынню Вахша
 б'еща рэха —
Чуваць на ўсіх мацерыках.
Алёнка
 з горада Нурэка
Смяецца на маіх руках.

Мы з ёй стаім ля вадаспада
У арэоле пырскаў-зор.
Здаецца,
 ад яе пагляду
Мякчэе позірк
 гордых гор.

Цвіце,
 як васілёк,
Алёна
 На добрай, сонечнай зямлі.
Яна
 цымбал не чула звону,
Не бачыла
 ў лянах палі.

І хоць са смуткам,
 ды не ў скрусе,
Каля стрыножанай ракі
Згадалі пушчы Беларусі
Са мной
 Алёнчыны бацькі,—

Тут скрозь
 зямяцкая сябрына,
Лічы,
 што побач родны дом:
«БЕЛазаў» чуцен
 рык зубрыны —
Паўзуць натужна на пад'ём.

Плаціна

прорву перакрыла,
Нібы арлінае крыло.
Да гарадоў
і да аілаў
Пайшло
жаданае
святло.

На Вахты,
скакуне шалёным,
Аброць народнай талакі...
Далонькай
шчырая Алёна
Маёй кранаецца рукі.

Яна частуе чабурэкам:
«Еш!» —
гаспадыня хоць куды!
А беларусачцы з Нурэка
Яшчэ
няпоўных тры гады.

СУСТРЭЧА

На перавале,
дзе аіа
Да скалаў дзікіх прыляпіўся,
Аўтобус наш
з апошніх сіа
Чыхнуў
і зморана спыніўся.

Калі ступілі на зямлю,
Закалыханья гайданкай,
Стаў кожны
кумам караю —
Такой была неспадзяванка.

Плыў карагод.
Дачкою гор
Не толькі я
быў запалонен —
Пагляд гарэў,
здзіўляў убор,
Гранат
апёк мае далоні.

Мне Аліфа дарунак свой
Паднесла ціха,
сарамліва
І за дзявочай грамадой,
Як лань,
схавалася імкліва.

А вочы,
чорныя, як ноч,
За мною ўвішна цікавалі...
Цяпер,
куды ты хочаш кроч,
Твой смутак там —
на перавале.

* * *

Што за жанчына за мной след у след
Колькі ўжо год ступае?
Кіёчкам шукае шляху прыкмет,
Як быццам яна сляпая.

У хустцы,
што ўпала аж да вачэй,
У чорнай даўгой спадніцы...
Хаду запаволіць,
а потым шпарчэй,
Нібыта адстаць баіцца.

Сцяжына мая не віхляла ў бакі,
Але й не кацілася гладка.
Жанчына ж
не збочвае на большакі,
Ідзе,
як ішла...
Дзе разгадка?

Аккрыты былога часу дымком
Сувязі мост не спаліш...
Тупае з хатульком і кійком
Следам за мною
Памяць.

III

БАРВЯНАЕ РЭХА

РОДНЫ СКЛОН

— Хто, што? —
назоўны склон спытаў.
Сур'ёзна, а не жартам.
— На прысаку вайны я ўстаў
Сцяблінаю упартай.

— Каму, чаму?
— На ўзлёце дня
Радзіме даў прысягу,
Бо сэрца — вечная радня
Кастрычніцкаму сцягу.

— Каго і што?
— Яго партрэт
Яшчэ з калыскі помню.
Усмешкай Ільча сагрэт,
Як самым шчырым промнем.

— Кім, чым?
— Людзьмі сваёй зямлі
Заўсёды ганаруся,
Што аж да зорак узялі
Адвагу Беларусь

— Аб кім, аб чым?
— Відаць, найперш
Я думаю пра маці.
Нясе
Удзячнасць сціплы верш

Ёй і вясковай хаце .

А гэты склон я нездарма
Пакінуў напаследак...
Пакут страшней,
мой край,
няма,
Чым тыя,
Што ты зведаў.

Прад зоркай ля бяроз сівых
Схіляюся ў паклоне...
Быць памяці маёй пра іх
Да скону
ў родным склоне!

* * *

Ты вазьмі кавалачак жыцця,
Пакаштуй,
нібы акраец хлеба,—
Гэта не салодкая куцця
І не манка,
што чакаюць з неба...

Прадзед
за сахой гадуе горб,
На ўчарнелым твары
кроплі поту.
Як далёка з баразны яго
Да віткоў касмічнага палёту!

Рэвалюцыі гудзе пажар,
Разліваецца святло над светам.
Новы дзень прарочыць камісар
Словамі
чаканага дэкрэта.

Хоць віжучы здрада і мана,
З-за вугла абрэз кулацкі сочыць,

Ды глыбей
 бярэцца баразна,
Спеліць колас радасці высокай.

Нашай славы і пакут працяг —
Сорак першы год
 у чорным дыме.
Да грудзей баец прыціснуў сцяг
Пальцамі
 ад пораху рудымі,
Каб за стромай часу —
 май прыйшоў,
Маладой уквечаны адвагай!
Разгарнуць яго гарачы шоўк
Над паніклым купалам рэйхстага.

Лёс наш —
 вечна жыць у барацьбе,
Для Зямлі шукаць найлепшай долі
І не думаць толькі пра сябе,
А пра іншых клапаціцца болей.

Ты вазьмі кавалачак жыцця,
Пакаштуй,
 нібы акраец хлеба,—
Гэта не салодкая куцця
І не манка,
 што чакаюць з неба.

ЦЯГНІК У РЭВАЛЮЦЫЮ

*На паравозе № 293 У. І. Ленін пад выглядам
качагара пераехаў у жніўні 1917 года
з Разліва ў Фінляндыю, каб потым,
напярэдадні ўзброенага паўстання,
вярнуцца ў Петраград.*

З вагона у вагон
і на пероне,
Нібы мурашкі,
поўзалі шпікі...
Гудок у неба кінуў грай варонні —
Аж пацямнеў над соснамі блакіт.
Крануўся паравоз.
Як з гулкіх лёгкіх,
Ён пару выдзімаў —
шпарчэй,
шпарчэй.
А машыніст
праз белы сіп і клёкат
Крычаў:
«Падкінь,
таварыш,
дроў яшчэ!»
Жарт зразумеў
і з выглядам сур'ёзным
Ільч абцёр крысом спацелы твар,
Зашчыраваў ля топкі паравознай:
Ні даць ні ўзяць —
сапраўдны качагар.
Раструшчаная коламі
трывога
Ляцела
разам з дымам
пад адхон.
Наперадзе выпрабаванняў многа,
Але жаданы дзень
ужо відзён.
У цемры
іскры ройныя шугалі,

Рассоўваў ноч глухую
паравоз...

А Ленін бачыў
польмя змагання,
Што ўсёй Расіі
перайначыць лес.

АРЛІНАЯ ПЕСНЯ

*«І Ленін спяваў разам з усімі...» —
устамянаў дэлегат VI Усерасійскага
Надзвычайнага з'езда Саветаў
П. І. Замойскі*

Толькі змоўкла апошняе — Леніна — слова...
Хоць яшчэ не суцішыўся воплескаў шквал,
Пад скляпеннем тэатра
ўрачыста, сурова
Загучаў на ўсю моц
«Інтэрнацыянал».
Калыхаліся ў зале,
як хвалі на моры,
Шынялёў, кажухоў ды бушлатаў рады.
І Расія,
што зрынула вечнае гора,
Чуйна слухала спеў
агнавы,
малады.
Так, як прагне дажджу
жытні колас у спёку
І шукае святла той,
хто ў цемрадзі слеп,—
Так цягнуліся людзі да праўды высокай,
Што патрэбна была,
як паветра,
як хлеб.
Уладзімір Ільч,
адступіўшы ў глыб, сцэны,
Голас свой

з галасамі
уладна з'яднаў.
І шырэў далягляд,
расступіліся сцены —
Гімн цяпер
па-над светам
арліна лунаў.

* * *

Жыццё маё становіцца страмчэй,
Узносяцца прыступкамі гады...
Ды вось аднойчы памяць апячэ
Шчымлівы пах ссівелай лебяды.

Адтуль,
З маленства,
незабыты пах
Плыве ў наш дзень,
у сны сяброў маіх —
Тых,
хто вучыўся не па букварах,
А па бацькоўскіх пісьмах франтавых.

Яшчэ спазнаў і я
нішчымны кус,
Каляны, абвянчаны з лебядой.
Відаць, таму душою не агруз,
Вяду змаганне з подласцю,
з бядой.

Я ведаю,
як мне патрэбна жыць,
Які пасля сябе
пакінуць след...
На лісці лебяды
ў расе дрыжыць
Зялёны,
неабдымны вокам свет.

Стаю прад сціплай удавой-травой,
Што ў сэрцы развярэдзіла струну...
А воблакі ляцяць над галавой,
Спяшаюцца
 ў наступны дзень зірнуць.

* * *

Над Ушаччынай
 хмары нізкія
Гром грукоча,
 дасюль не аціх.
Стрэлы строгія
 абеліскаў —
Стрэлкі компаса
 для жывых!

ПАЛЫН

У польмі вайны згарэлі хаты,
На попеле зацвіў журбой палын.
У вочы заглядае вінавата,
Нібы ва ўсім ён вінават адзін.

Яго лісты трывожныя не кратай
Маёй зямлі яшчэ дасюль баліць...
А веры,
 што вяла у сорок пяты,
Ніколі і нікому не спаліць.

ЛЮДЗІ З АГНЮ

Людзі,
што выйшлі жывымі з агню...
Праз далячынь,
дзе крывавацяца хмары,
Пільна ўглядаюся ў простыя твары,
Горды,
бо маю такую радню!

Сны каляровыя,
дзіўныя сню,
Вашыя ж ночы —
як міннае поле.
Тое,
чаго не спазнаць мне ніколі,
Ведаюць людзі,
што выйшлі з агню.

Час не стрыножыш,
ды я не зманю:
Старасці вас не кранула завая,
Бо,
як звычайны метал,
не ржавеюць
Людзі,
што выйшлі з такога агню.

Родныя,
чым жа я вас засланю
Ад сумятні,
ад хваробы,
ад смерці?..

Мне пакідаюць святло сваіх сэрцаў
Людзі,
што выйшлі жывымі з агню.

Можа,
я ў нечым вас абганю —
Род чалавечы сягае наперад.

З намі заўсёды
і праўда і вера
Будуць
нязменнымі,
людзі з агню.
Гора палын пракаўтну,
праганю...
Свет застаецца,
вясна застаецца.
Шчыра за ўсё,
што жыве і смяецца,
Дзякуй вам, людзі,
што выйшлі з агню.

СВОЛЬНА
(Балада)

*У гады Вялікай Айчыннай вайны
2118 дзяцей з вёсак Верхнядзвінскага
раёна былі ўтоплены фашыстамі ў рэчцы
Свольна.*

Між цёплых траў,
і лёгка і свавольна,
Рассунуўшы накаты берагоў,
Вілася
трапяткая рэчка Свольна
Блакітнай стужкай
у касе лугоў.
Стаяў над ёй,
зямнога шчасця поўны,
Ды раптам думка надышла сама:
— Чаму тут
у такі спякотны поўдзень
Ніводнае жывой душы няма?

Хіснула чараду лілеяў белых
І глуха хваляй мовіла рака:
— Прыходзяць на рамонкавы мой бераг,
Нібыта да магільнага грудка.

Я пракляла той дзень,
калі фашысты
Кідалі ў вір бяздонны немаўлят,
Маліла сонца:
«Высушы дачыста
І не вяртай пасля
вады назад!»

Але яно свяціла так спакойна,
А я глыбела ад дзіцячых слёз...

І з той пары
стаў ранай незагойнай
І лютай карай
мой гаротны лес.
Я слухаў моўчкі,
курчыўся ў адчаі,
Нібы бяроста курчыцца ў агні...
Здалося —
з-пад вады яны крычалі,
Малілі
вочы дзіўнай чысціні...

А як жа мне цяпер,
рачулка Свольна?!
іх вачаняты кожнай ноччу сню...
І зноў страшэнны вір мяне
павольна,
Але зацята,
цягне ў глыбіню.

БАЦЬКАВА ПОЛЕ

*Уладзіміру Машчонку—дэлегату XXVIII
з'езда КПБ, механізатару калгаса «XXI
партз'езд» Ушацкага раёна*

Свеціцца белая роўнядзь пісьмом,
Тым, што не прыйдзе ніколі.
Смугак у горле сухім камяком —
Бацькава поле.

Рупіўся з ранку да самай начы,
Верыў у добрую долю.
Ты раскажы пра яго, не маўчы,
Бацькава поле.

Сыну адказу яно не дае,
Ціха ў марозным раздоллі.
Думы хавае цяжкія свае
Бацькава поле.

Толькі з атрада кароткі радок:
«Мужна загінуў за волю...»
Побач ралля і ўтравелы грудок —
Бацькава поле.

Тут, дзе вайна правяла баразну,
Працы спазнаў сын спатолю.
Кліча хлапца не адну ўжо вясну
Бацькава поле.

Звыклая шыр, дзе няма берагоў,—
З ёй можа ўсё ён адолець.
Сілай напоіць, як жыта, яго
Бацькава поле.

Хай у жыцці, поўным светлых надзей,
Месца не знойдзецца болю.
З сынам падзеліць свой радасны дзень
Бацькава поле.

САЛДАТ

Ішоў у бой, а думаў не аб смерці,
Бо трэба сеяць,
 ваяваць — не век.
А куля ўджаліла асой у сэрца —
Як крыж, раскінуў рукі чалавек.

Пад ім скапаны мінамі палетак,
Дзе хутка рунню зоймецца ралля...
Ніхто не скажа за салдата лепей,
Як дорага
Бацькоўская зямля.

СЛЯПЫ БАЯНІСТ

Усё забудзецца,
 ды толькі
Успомню і праз безліч год,
Як ён іграў у клубе польку,
Як ад яе хмялеў народ.

Ён да людзей ішоў.
Старанна
Настроіўшы душу і слых,
Вымаў з трафейнага баяна
Вясёлку гукаў агнявых.

Баян —
 працяг яго істоты,
І клавішы,
 што салаўі...
А сам быў там —
 пад кулямётам,
На снезе, цёплым ад крыві.

Смяяўся круг без дай прычыны,
Яснелі вочы ўдоў ад слёз,
Высвечваўся ў іх лес Айчыны —
І горкі,

і высокі лес.

Гудзе

гадоў трывожных пушча...

І верыць мне да скону дзён,
Што быў той хвіляю відушчым
Сярод усіх нас
толькі ён.

ДАКУМЕНТАЛЬНЫЯ КАДРЫ

Ажыве палатно на сцяне —

Там між куль,
што гудуць,
нібы васы,

Бачыш,
хлопчык ідзе па вайне,

Абарваны,
галодны,
босы.

Як трывожна глядзіць на нас!
Вочы сінія, быццам пытанні:
— Факел сонца навошта пагас?
Як жа жыць на зямлі без світанняў?

На дарозе у чорны свет
Не відаць ні матулі, ні таты.

Толькі
танкавых гусеніц след,
Толькі
колас зламаны, прымяты.

Ручаіны слёз папалылі,
Бо маленькае сэрца —
не камень...

Хоць не быў ты ў той час на зямлі,
Ды за хлопчыка сёння ў адказе.

Ажыве палатно на сцяне —

Бачыш,
хлопчык ідзе па вайне...

Ты у вочы яго зазірні —
Ні яму,
ні сабе не змані.

СПАЛЕНІЯ ВЁСКИ

Сама прырода так дзяліла
Да нас, людзей,
сваю любоў,
Што тут заўжды буйней маліны,
Гусцей трава і больш грыбоў.

Яна не верыла прыкметам,
Але ўсталёўвала правы,
Упэўненая, што за гэта
Не будзе ў крыўдзе,
хто жывы.

Буяе ўсё пад шчодрым сонцам —
Бяры з сабой хутчэй кашы,
І неруш паляціць на донца...
А ў наваколлі — ні душы.

Рамонкаў белыя пялёсткі,
І галавешак стойкі чад.
Вайною спаленыя вёскі
Маўчаць,
нямыя ад прыгад.

Трывожным клёкатам бусліным
Іх да жыцця не абудзіць...
І нават спелыя маліны
Не могуць боль пасаладзіць.

* * *

Кроплі соку замігцелі —
У мурашоў сваё пітво!
У бярозы ў бэльм целе
Разышлося раны шво.

Быццам тысячы іголак
Колюць разам, як адна.
Зноў варушыцца асколак,
Што пакінула вайна.

Не шкада вясне бярозу...
Ёй не ведаць праз гады:
Ці то гэта шчасця слёзы,
Ці то горкі смак бяды?

* * *

Памінаем дзядоў ля збуцвельх крыжоў,
Памінаем па звычаю
з чаркай і скваркай...
За спіною —
бярозак маўклівая варта,
А за імі
жыты прагнуць новых дажджоў.

І нібы не было ні бяды, ні вайны —
Цішыня і высокае сонца над светам.
Мы глядзім,
гэтым добрым спакоем сагрэты,
І шукаем абрысы сівой даўніны.

Вось і крылы змяркання на гай наплылі,
Ды яшчэ не мялець ручаіне гаворкі —
Ля крыжоў свецяць нам пяцікутныя зоркі,
Іх не менш,
чым у небе,—
на нашай зямлі...

Не ўтравее ніколі сцяжына сюды,
Так было, ёсць і будзе ў далёкіх нашчадкаў.
Новы дзень нараджаецца недзе —
на шчасце.
І зязюля-шчыруха не злічыць гады.

ЯК ПАХНЕ ХЛЕБ?

— Як пахне хлеб? —
пачуў пытанне,
Ды не спяшаю даць адказ.
Матулін успамін гартаю
Пра той,
ужо далёкі,
час...

Ля Паліка ў гнілых балотах
Яны ўтапілі гоман,
смех.
Балючай, незагойнай нотай
Дасюль гучыць аўчарак брэх...

Як восы над духмянай пожняй,
Няўмольна «рамы» загулі.
Акраец зедзены апошні
Даўно —
забыліся калі.

На дзень:
аўса са жменьку мера,
Сухога —
не паліць агню!
Карэнні прэсныя аеру —
Блакады «шчодрае» меню.

Па пояс у вадзе зацвілай.
Прытулак на начлег — карчы.
І слухалі з астатняй сільт,
Як фронт спяшаў дапамагчы...

Ён ёсць сягоння ў кожнай краме,
Такім звычайным стаў для нас...
— Як пахне хлеб?
Спытайце ў мамы,
Яна дакладны дасць адказ.

* * *

Не, наша памяць не сляпая...
Я добра бачу,
што з бакоў
Мяне, як сосны, абступаюць
Калоны стромыя вякоў.

Не, наша памяць не глухая...
Выразна чую ціўкат стрэл,
І стогны тых не заціхаюць,
Хто за Радзіму смерць сустрэў.

Жыве і будзе жыць Айчына,
Святую не забудзе кроў,
Глядзіць у новы дзень вачыма
Сваіх нязломных змагароў.

І кожны выспеліць жаданне,
Адрынуўшы спакой і страх,
Прайсці сумленна і аддана
Наканаваны лесам шлях.

Ён будзе —
позна альбо рана —
І за табой ганец адтуль...
На ўзлобку даўняга кургана
Развязвай памяці хатуль.

УРБАНЫ
(Паэма)

УСТУП

Разнасцежана неба над Айчынай,
Каб кожны адчуваў свой зорны час.
І вось мацнеюць крылы за плячыма —
Глядзіць зямля з надзеяю на нас.

Зямля,
якую лес не надта песціў,
І я ні кроплі праўдзе не зманю,
Калі скажу:
З агню наш хлеб і песні,
І самі мы народжаны з агню.

Кастрычніцкае польмя і ў сёння
Прабілася скрозь прыцемак гадоў
Вулканамі рэактараў бяссонных,
Вячэрнім бляскам юных гарадоў.

Яго святло нам ісціну адкрыла,
Зрабіла пільным пакаленняў зрок.
Чуваць паўсюль — ад Брэста
да Курылаў—
Непераможны абнаўлення крок.

Сузор'ямі на Вахшы і на Лене
Палае розум радасных людзей.
У ім —
у несціханым абнаўленні —
Ёсць сутнасць мудрых ленінскіх ідэй.

Я смела пазіраю ў вочы веку,
Бо з вышыні такога адкрыцця
Відаць выразна веліч Чалавека,
Чыё імя ўвесь свет нясе,
як сцяг.

Мне ладзіць сэрцам выбраную тэму,

Як хату,
ад падмурка да вянка...
І я сваю пра Урбанаў паэму
Хачу пачаць з агністага радка.

ЛУКАШ

Пад коўдраю перамір'я
Захопнік не спіць тым часам.
Кайзера хіжых наймітаў
Грукаюць блізка абцасы.

Пярун абрынуўся цяжка,
Зламана заходу рыса.
Выбухі густа кусцяцца,
Сунуцца шпарка на Дрысу.

За шыбай гамонка варты,
Газнічка мігае слепа.
Моўчкі схіліўся над картай
Лукаш — старшыня Саўдэпа.

Хіснуўся фронт.
Не залатаць
Дзірак усіх адступлення...
Крок робіць да апарата:
— Нам выйсце падкажа...
Ленін!

Тэлеграфіст —
як ведаў —
Ключом застукаў таропка.
У Петраград скрозь завею
Ляцяць працяжнікі,
кропкі:

- Нем-ца-мі за-ня-ты Дзвінск і пра-цяг-ва-юць
да-лей-шы рух. Тэ-ле-гра-фуй-це тэр-мі-но-ва,
што ра-біць Дры-сен-ска-му Саў-дэ-пу,
сек-цы-ям, каз-на-чэй-ству ў вы-пад-ку
на-блі-жэн-ня нем-цаў да Дры-сы.

Стар-шы-ня Дры-сен-ска-га Саў-дэ-па
УР-БАН.

Надзеі пал не атушыш,
А хвілі пльвучь вякамі...
І вось варушыцца стужка
З адказам,
сэрцам чаканым:

— Стар-шы-ні Са-ве-та Дры-са Ур-ба-ну
А-каз-вай-це су-пра-ціў-лен-не, дзе гэ-та
маг-чы-ма. Вы-возь-це ўсё каш-тоў-на-е
і хар-ча-ван-не. Ас-тат-ня-е ўсё зні-шчай-це.
Не па-кі-дай-це во-ра-гу ні-чо-га. Раз-бі-рай-це
пу-ці — дзве вяр-сты на кож-ны-я дзе-сяць.
Уз-ры-вай-це мас-ты.

ЛЕ-НІН.

Трывогаю край акрыўся.
Не пройдзе вораг ні пядзі.
Грукоча рэха над Дрысай —
Залеглі байцы ў засадзе.

Адвагі іхняй не сцерці
Ні польмю,
ні снарадам.
З ленінскім словам у сэрцы
Лукаш на чале атрада.

Сустрэч з ім болей не будзе,
Ён там —
у баі агністым...
Такім і запомнілі людзі
Бясстрашнага камуніста.

КІРЫЛА

*к. Д. Урбан — удзельнік першай сусветнай
грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў
арганізатар калгаснага ладу
на Дрысенічыне.*

Памяці людской рунее поле,
І не развітацца з даўніной...
Для Кірылы не скупіцца доля —
Тры вайны ў салдата за спіной.

Ён сядзіць на прызбе.
Сонца ціха
Па маршчынах гладзіць прамянём.
Столькі лет і зім прайшло,
а ліха
У грудзях — сцюдзёным камянём.

Ластаўкі ўпіваюцца,
як стрэлы,
У блакіт,
што чырванню ацёк.
Так і ён калісьці ад расстрэлу
Птушкай трапяткой
на волю ўцёк.

Там, у дымных полацкіх руінах,
Ручаёк жыцця яго не счэз —
Падабрала нейкая жанчына,
Развязала рукі...
Потым — лес...

Задуменна ён глядзіць на сонца,
На вачах не выблісне сляза,
Збранзавелы сам,
як тыя сосны,
Што калышуць песні партызан.

Тры вайны...
А час, што паміж імі?
Прысак варухні —
апаліць жар.
І гады вачамі маладымі
Паглядзяць яму трывожна ў твар.

Зноў дыхне спякотаі сходак частых
І кулацкай рулі халадком,

Баразны агульнай даўкім шчасцем,
Першым камунарскім каласком.

Памяць не ўтравела...

Вунь над долам...

Устаюць жыты тугой сцяной...

Для Кірылы не скупіцца доля —

Тры вайны палаюць за спіной.

МІХАСЬ

*У выніку шматлікіх раненняў, атрыманых
пры выкананні баявога задання, разведчык-
падрыві́нік І Дрысенскай партызанскай
брыгады М. С. Урбан у 17 гадоў страціў зрок.*

Раскінула вясна абрус мурожны,
Салют пупышак цёплых над зямлёй...
Ідзе Міхась па сцежцы асцярожна
І не хавае радасці сваёй.

Не бачыць ён,
ды ўзбуджанай істотай
Па кроплі спасцігае новы свет:
Лісцінак першых кволую пяшчоту,
За ўвішным плугам лёгкі,
пульхны след,

Натруджаны палётам доўгім вырай,
Вясёлы клёкат пенных раўчукоў,
Раллі нястомнай векавую шчырасць
І веснавую рупнасць землякоў.

Не сталі дні ягоныя начамі,
Звініць жыцця напятая струна,
Хоць безліч год стаіць перад вачамі
Глухая непадступная сцяна.

Шчаслівым днём вялікай Перамогі
Сюды ён крочыць праз былога дым,
Дзе ўзняўся строгі помнік ля дарогі —

Паміж зямлёй і небам сувязным.

Навобмацак шукае гронкі літар,
Гудзе прыбоем несціхана кроў...
Была вайна,
 ёй невядома літасць,
І не даклічашся адтуль сяброў.

Тут Урбаны пазначаны найболей
У пераліку незабыўных страт.
Пайшло іх дваццаць шэсць
 у кіпень бою,
Дванаццаць не вярнулася назад.

Смяротны груз не мае вымярэння,
Сябе не шкадаваць —
 вайны закон.
І стаў Міхась такім,
 нібыта крэмень,—
Паслаў шэсць эшалонаў пад адхон.

А тая ноч за межамі ўяўлення
Пра чалавечы боль,
 пакуты,
 жах...
Цягнік варожы,
 хлопцам на здзіўленне,
Над мінай праімчаў на ўсіх парах.

Як чэрці, злыя —
 стрымгалоў да рэек,
Ну, як мы праваронілі яго?
Фашысцкай міны выбух...
Азвярэла
З-пад ног у Жэні вырваўся агонь.

Ракет і куль бязладзіца мігцела,
Нібыта ў змроку зацвіла зара...
Ён чуў,
 як халадзела,
 млела цела,

Якое апяклі трынаццаць ран.

Ён поўз...

А месяц тлеў свячы агаркам,
Крывёй дыміўся след па цаліку.

Капешка сена...

Забыццё...

Аўчарка

Слінявай пашчай тыцнула ў шчаку.

А потым смерць ішла за ім без стомы
Па лагерах фашысцкіх...

І пасля...

І ўсё ж жывым застаўся,

бо дадому

Свайго героя клікала зямля.

У час пакут,

працяты даўкім сумам,

Знайшоў ён сілу

боль перамагчы.

Галоўнае —

з зямлёй бацькоўскай сувязь,

Што б ні было,

трывалай зберагчы.

І жаўрукі ў паднеб'і не маўчалі,

Калі вітаўся з імі, як з раднёй...

І свет прад невідучымі вачамі

Адкрыўся незвычайнай глыбінёй.

МІКОЛА

«Хлеб — гэта усмешка зямлі».

Са слоў механізатара калгаса

Імя Леніна Верхнядзвінскага раёна

М. С. Урбана

На полі, крывёю сагрэтым,

Не вырас агорклы палын...

Ёсць сэнс найгалоўнейшы ў гэтым —
Шлях бацькі працягвае сын.

Не кожнаму дадзена шчасце
Зямлю і сябе зразумець...
Стаіць прада мною сучаснік,
Якога мы хочам апець.

Жніво адгрымела.
Над пожняй
Плыве журавоў позні клін...
Ля ног нашых свеціць трывожна
Вада ў маршчаках каляін.

Тут ліўні ўладарылі доўга,
І грузнуў камбайн,
нібы танк.
Абшар апусцелы падобны
На месца ваенных атак.

Традыцыі людзі шануюць
Палітай крывёю зямлі,
І хлеб —
гэту усмешку зямную —
Ад лютай бяды ўбераглі...

Паціснуў руку,
і размова
Сама пераходзіць на «ты».
Драбнеюць парадныя словы
Ля мудрай яго прастаты.

Радок у няспешнай гамонцы
Вядзе ён, нібы баразну.
Я слухаю гімн паўсядзёнцы,
Спялю ў сэрцы думку адну:

Няважна чым — жытам ці песняй
Надзеі і мары ўзышлі,
Вось так па жыцці мы пранесці
Павінны любоў да зямлі.

Гучыць яго радасны голас
Пра клопат спрадвечны, святы...
А свет,
 нібы сонечны колас,
Напоўнен святлом дабраты.

Загуў «Беларус» на прыволлі,
І ён ціха кажа:
 «Пара...»
Жыцця неўзаранае поле
Чакае свайго плугара.

ЯНКА

*Янка — малодшы з дынастыі Урбанаў,
народжанай Вялікім Кастрычнікам.*

Залевай абмытыя вочы нябёсаў
Спакойна і ясна глядзяць на зямлю.
А хлопчык імчыцца па лужынах босы
І промню гукае шчасліва:
 «Лаўлю!»

Як кнігу,
 ён свет для сябе адкрывае,
Не злічыш цікавых старонак жыцця.
І цягнецца ніткаю сувязь жывая
З маёй даўніны ў незнаёмы прасцяг.

Што там,
 за нязнанаю рысаю часу,
Дзе завязь народзіцца новага дня?
Гады незваротныя цугам імчацца,
Прыспешваюць шпорамі век,
 як каня.

Яго не дагнаць.
 За далёкай вярстою
Смяшлівы і рыжы,
 як сонца,

хлапчук...
Убачыць ён тое,
пачуе ён тое,
Чаго мне ніколі не бачыць,
не чуць.

МАНАЛОГ ЗЯМЛІ

Сплыло вякоў маіх у Лету — процьма,
Але той час у памяці жыве,
Калі на мне жыцця зялёным промнем
На поўны рост узняўся чалавек.

Стагоддзямі спяліла мрою-мару,
І вось ушчэнт разбіты ланцугі.
Над шостаю часткаю майго абшару
Успыхнулі чырвоныя сцягі.

Я веру тым,
хто, праўдай акрылёны,
Быў трывалей,
чым самы моцны сплаў,
Хто смела для прыгнечаных мільёнаў
Арбіту рэвалюцыі праклаў.

Я веру тым,
хто, хрышчаны бядою,
Нёс да святла мяне з апошніх сіл,
Хто ў час блакад карміўся лебядою,
Але не складваў у палёце крыл.

Імчаць ракеты па касмічнай сцежцы,
А ў памяці найпершы небагосць.
У маладой гагарынскай усмешцы
Ад Урбанаў,
бясспрэчна,
нешта ёсць.

Мой новы дзень —
віток у гулкі будзень,

І намаганню кожнаму — хвала!
Штурмуюць акіян і космас людзі,
Каб стала я цудоўней,
чым была.

Такіх сыноў не злічыш у дзяржаве,
Якая стала ля майго руля.
Вядомых,
невядомых звонкай славе,
Але люблю усіх іх
я — Зямля.

Ляцяць гады,
нібыта з дрэва лісце...
А кроў ліецца зноў
то там,
то тут.
Боль за людзей сціскае,
як калісьці,
Хоць мне хапіла б і былых пакут.

На смех дзяцей,
крамяных,
як ранеты,
Смерць свой прыцэл бяздумна навяла.
Ёй хочацца,
каб па шчацэ Сусвету
Гарачай кропляй я ў нябыт сцякла.

Ракет крылатых не стрымаць удараў
Біблейскім чарапахам ісланам,
Таму нашчадкі першых камунараў
Вартуюць пільна неба сіні храм.
І я живу надзеяй запаветнай,
Што шчасцем новым
лес не абміне...
Кастрычніка чырвоны сцяг —
мой ветразь.
На Урбанах
трымацца
вечна мне!

ЗМЕСТ

I. Жыта спявае

Пакуль жыве мая бяроза
Рэчка Дзіва
Спявае жыта
Бацькаўшчына
Зялёная пара
Покліч вясны
Дзесяцікласніцы
Вязінка
Слухаю...
Салаўіная стаіца
У роднай хаце
Мая вёска
*** Ляжыць зямля ў спакоі дужым...
*** Лясоў зялёных астрavy...
*** Люблю з маленства пах работы...
Камбайнер
*** Не, не паверу я нікому...
*** Правёў наўсцяж пушыстыя барозны...
Наш век
Удзячнасць
*** Даўно з бяссмерцем людзі ў добрай згодзе...
*** Ад чалавека да краскі...
*** Жыццё і смерць...
*** Апёк маладыя аблогі...
Звон часу
*** Ён, здаецца, побач, запаветны...
Прыляці, сініца ўдачы
*** Я цяпер адкрываю нанова...
Жывая сувязь
*** Суцішацца дрымотаю абшары...
Вечаровыя снягі
*** А за вясной трывожнаю не ўгнацца...
*** І вывела нас сцежка луговая...
*** Даждзжы ўжо надакучылі...
Вяселле ў мікрараёне
Пах чаромхі
Май
Жнівеньская ноч
*** Першая маршчынка...
Кладка
Грыбасей

*** Між пажоўклых старонак кніп жыцця...
 *** Сонейка ў мяне ёсць...
 *** Маля ля бабкі балбочуць...
 Маляюць дзеці
 Кальханка дачушчы
 Сляды
 *** Казалі — шпакоў сёння чулі...
 *** Спатканне мае з белым светам...
 *** І з далёкіх, і з блізкіх дарог...
 *** У безагляднасці юначай...
 Да пытання пра акаляючае асяроддзе
 *** Мне радасна згубіцца ў лесе
 Просіць крыло вышыні
 *** Свабодна і лёгка ліюцца ў душу...
 *** Зарыпіць сніх зорак у небе жарства...
 *** Наўзбоч асфальту ля кветка...
 *** Я слаўлю подзвіг хлебаробскі ўсенародны...
 *** Жыццё не трэба смерцю страшыць...
 Паэты
 *** Я не апошні і не першы...
 *** Калі ты паэтам завешся...
 *** Пілавінне здзьмуга золкім ветрам...
 Госці
 *** Мы хуткасці асвоілі сягоння...
 *** Блакіт тэлевізійнага экрана...
 *** Адыходзяць людзі, адыходзяць...
 Народны выраз
 *** Не сказаці таварышу добрага слова...
 *** Не прагнучы ўзнагароды...
 Прыпар
 *** Сёння болей — снегу ці смеху?..
 *** Людзі!..
 Паміраюць людзі...
 *** Песні блукаюць між белых ствалоў...
 *** Бор ззеленым крысом...
 Выспела зорак калінавых гронка...
 Лістапад
 *** Спрадвечны круг жыцця і смерці...

II. Галасы дарог

*** Я ў маленстве любіў чуйна слухаць гудкі...
 Спатканне з Эстэргомам
 Ля помніка Шандару Педёфі
 Балатонскія чайкі

Песня дружбы
Падзяка зялёнаму чаю
Алёнка з горада Нурэка
Сустрэча

*** што за жанчына за мной след у след..

III. Барвянае рэха

Родны склон

*** Ты вазмі кавалачак жыцця...

Цягнік у рэвалюцыю

Арліная песня

*** Жыццё Маё становіцца страмчэй...

*** Над Ушацчынай хмары нізкія...

Палын

Людзі з агню

Свольна

Бацькава поле

Салдат

Сляпы баяніст

Дакументальныя кадры

Спалення вёскі

*** Кроплі соку замігцелі...

*** Памінаем дзядоў ля збуцвельх крыжоў...

Як пахне хлеб?

*** Не, наша памяць не сляпая...

Урбаны (поэма)

© OCR: Камунікат.org, 2012

© Інтэрнэт-версія: Камунікат.org, 2012

© PDF: Камунікат.org, 2012

Законнікаў С.

Пакуль жыве мая бяроза: Вершы і паэма.— Мн.: Маст. літ., 1981.—

143 с., іл.

55 к.

«Зборнік пазначаны неаслабнай увагай паэта да нашага сучасніка, да яго працоўнай дзейнасці і духоўнага свету, любоўю і клапацілівымі адносінамі да роднай прыроды. Вершы напоўнены роздумам аб сэнсе жыцця, аб чалавечай сіле і дабраце, душэўнай чысціні і шчырасці. У кнігу ўвайшла таксама паэма «Урбаны».

Сергей Иванович Законников
ПОКА ЖИВЕТ МОЯ БЕРЕЗА

Стихи и поэма
Минск, издательство «Мастацкая літаратура»
На белорусском языке

Рэдактар В. Б. Спрычан.
Мастак В. А. Губараў.
Мастацкі рэдактар А. М. Малышава.
Тэхнічны рэдактар З. Г. Сень.
Карэктар В. В. Шарамета.

ІБ № 10063 дадзена ў набор 16.07.80. Падп. да друку 16.12.80. АТ 19102. Фармат 75Х90/32- Папера друк. № 1. Гарнітура літаратурная. Высокі друк. Ум. друк. арк. 5,63. Ул.-выд. арк. 4,44. Тыраж 6000 экз. За к. 833. Цана 55 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, Паркавая магістраль, 11. Паліграфкампанія імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23